

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav Dálného východu

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Ondřej Barva

Postavení Ainuů v současném Japonsku - komparativní pohled

Role of Ainu minority in Contemporary Japan – A Comparative View

Poděkování

Rád bych poděkoval svému vedoucímu práce Ing. Janu Sýkorovi, Ph.D. za vedení bakalářské práce a za užitečné připomínky a komentáře k mé práci. Dále bych rád poděkoval paní profesorce Abeové Džuri z univerzity Rikkjó za užitečné informace a především pak za poskytnutí vzácných materiálů, které se staly podkladem pro tuto práci a Ainuskému kulturnímu centru v Tokiu za užitečnou komunikaci a poskytnutí přístupu do jejich knihovny a filmotéky. Poděkování patří i mé manželce za trpělivost, kterou po dobu psaní této práce se mnou měla.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

Podpis:

Anotace:

Cílem práce je čtenáře uvést do současného života původních obyvatel Japonska – Ainuů. V úvodních kapitolách je pak zobrazen nástin historie japonsko-ainuských vztahů včetně jednotlivých vládních kroků až po rezoluci volající po „Uznání Ainuů původními obyvateli Japonska“ schválenou japonskou vládou 6. června 2008.

Délka práce je 43 stran.

Annotation:

The theme of this work is an introduction to the situation of indigenous people of Japan, Ainu, in contemporary Japan. At the beginning of this work I briefly comprehended the history of Japanese-Ainu relations from the very beginning until the resolution calling for the Recognition of the Ainu as Indigenous Peoples of Japan which was adopted by the Japanese government on the 6th of June, 2008.

This work contains 43 pages.

Klíčová slova: Ainuové, Japonsko, etnické menšiny, původní obyvatelé, Deklarace práv původních obyvatel, Hokkaidó, Ainu mošir, Nibutani

Keywords: Ainu, Japan, ethnic minorities, indigenous peoples, Declaration on the Rights of Indigenous Peoples, Hokkaidō, Ainu moshir, Nibutani

Poznámka:

Japonská jména jsou uvedena v japonském pořadí, tedy nejprve rodové jméno a pak osobní jméno. U ostatních jmen je zachován anglický standard nejprve osobní jméno, poté příjmení.

Pro přepis všech japonských slov jsem použil českou transkripci.

Obsah

ÚVOD	7
1. HISTORIE JAPONSKO-AINUSKÝCH VZTAHŮ	9
1.1. STRUČNÝ PŘEHLED OD PRVNÍCH ZMÍNEK PO RESTAURACI MEIDŽI	9
1.2. ASIMILACE DLE VLÁDY MEIDŽI A ZÁKON NA OCHRANU AINUŮ NA HOKKAIDU (HOKKAIDÓ KJÚDODŽIN HOGOHO 北海道旧土人保護法).....	11
1.3. UDÁLOSTI PŘEDCHÁZEJÍCÍ VYDÁNÍ ZÁKONA NA PODPORU AINUSKÉ KULTURY V ROCE 1997 13	
1.4. ZÁKON NA PODPORU AINUSKÉ KULTURY (AINU BUNKA ŠINKÓ HÓ アイヌ文化振興法) - FORMÁLNÍ NOMENKLATURA = ZÁKON NA PODPORU KULTURY A ŠÍŘENÍ TRADIC AINUSKÉHO ETNIKA (AINU BUNKA NO ŠINKÓ NARABI NI AINU NO DENTÓ TÓ NI KAN SURU ČIŠIKI NO FUKJÚ OJOBI KEIHACU NI KAN SURU HÓRICU アイヌ文化の振興並びにアイヌの伝統等に関する 知識の普及及び啓発に関する法律)	15
1.5. DEKLARACE PRÁV PŮVODNÍCH OBYVATEL VYDANÁ ORGANIZACÍ SPOJENÝCH NÁRODŮ 16	
1.6. REZOLUCE VOLAJÍCÍ PO „UZNÁNÍ AINUŮ PŮVODNÍMI OBYVATELI JAPONSKA“ (AINU MINZOKU WO SENDŽŪMIN TO SURU KOTO WO MOTOMERU KECUGI アイヌ民族を先住民族と することを求める決議)	17
1.7. SUMMIT PŮVODNÍCH OBYVATEL NA AINU MOŠIR KONANÝ V ROCE 2008 (「先住民. 族 サミット」アイヌモシリ2008)	18
2. AKTUÁLNÍ SITUACE AINUSKÉ MENŠINY	21
2.1. POPULACE AINUŮ	21
2.2. FINANČNÍ SITUACE AINUŮ	22
2.3. SITUACE AINUŮ VE VZDĚLÁNÍ.....	23
2.4. ZNALOST A ROZŠÍŘENÍ AINUSKÉHO JAZYKA	25
2.5. NÁBOŽENSKÁ SITUACE AINUŮ	28
3. POPULARIZACE AINUSKÉ KULTURY	34
3.1. TURISMUS ZA SMYŠLENOU AINUSKOU KULTUROU S POČÁTKY V ROCE 1960.....	34
3.2. EKO-TURISMUS	36
3.3. ETNICKÝ TURISMUS.....	37
ZÁVĚR	39
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	41
KNIŽNÍ ZDROJE.....	41
SBÍRKY.....	42
DIGITÁLNÍ SLOVNÍKY	43

Úvod

Encyklopedie Britannica definuje Ainuy takto: „Ainuové jsou etnická minorita žijící převážně na Hokkaidu. Dříve kromě Hokkaida žili také na Sachalinu a Kurilských ostrovech a podle toho se pak nazývali – Ainuové z Hokkaida, Ainuové ze Sachalinu a Ainuové z Kurilských ostrovů. Z lingvistického pohledu se ainuský jazyk řadí mezi izolované. Kvůli svému vzezření se dříve přiřazovali k rase europoidní, nyní jsou ovšem řazeni k rase mongoloidní. Hlavní náplní jejich obživy byl lov a rybaření. Žili společně se svými příbuznými v uskupeních, která nazývali kotan. Věřili v bohy s původem ve vesmíru, kterým říkali Kamui. Kvůli japonské politice asimilace musela ainuská kultura i společnost projít mnohými změnami. Většina dnešních Ainuů žije na území Japonska a jejich počet se odhaduje na 30 000 lidí. Přesný počet je ovšem neznámý.“¹

Při hledání inspirace k mé předešlé práci o lidech z kasty buraku jsem byl překvapen, jak často jsem se setkával s neznalostí a nezřídka i nezájmem mnou dotazovaných Japonců ohledně sociálních problémů své vlastní země. Ačkoli původ lidí buraku a Ainuů je odlišný, spojuje je v současnosti často podobné společenské postavení a nevelký zájem úřadů se účinně zabývat jejich otázkou. Hlavním impulsem k sepsání této práce se tak stalo mé podezření, že v japonské společnosti převládá názor, že obě tyto minoritní skupiny již prakticky neexistují, a tak neexistuje i problém hodný většího zájmu. Osobně považuji tento názor za nejen nesprávný, ale i za názor vyloženě špatný, jež je jedním z elementárních důvodů současné neuspokojivé situace obou skupin.

Ale pokud zde již porovnávám shodné aspekty situace dnešních Ainuů a lidí z bývalé kasty buraku, je třeba také zmínit jeden, ve kterém se výrazně liší. Tímto rozdílným aspektem je pohled samotných členů těchto skupin na řešení jejich neutěšené společenské pozice, který vychází z jejich historického původu. Zatímco většina členů bývalé kasty buraku (tj. potomci lidí ze třídy „nečistých“ či „vyloučených ze společnosti“) by ráda splynula s většinou japonskou společností, s nadějí přiblížení se její průměrné životní úrovni a zbavení se předsudků ve vzdělání i zaměstnání, Ainuové se oproti tomu z valné většiny snaží vůči japonské společnosti jasně vymezit a separovat ainuskou kulturu od té japonské.

¹ *Buritanika kokusai daihjakka džiten šokómoku denši džišo ban*, Britannica Japan Co. Ltd./Encyclopedia Britannica. Inc., 2008

Když jsem občas při mých pobytech v Japonsku nadnesl téma Ainuů, několikrát jsem zaslechl pojem „mrtvá kultura“. Termínem „mrtvá kultura“ byla v této souvislosti označena kultura, jejíž historickou podobu je možné vidět v muzeích či skanzenech, ale v současnosti se již nadále nerozvíjí. Já jsem si tak dal naopak za cíl v této práci dokázat, že ainuská kultura je nejen stále živá, ale i nadále se vyvíjející. K tomu abych to mohl podložit důkazy, jsem si nejdříve musel jasně definovat, co se pojmem „kultura“ v jádru slova myslí. Vyšel jsem tedy z oxfordského slovníku moderní angličtiny z roku 2005, ve kterém se píše následující: kultura zahrnuje „zvyky a víru, umění, způsob života a společenskou strukturu specifické země či skupiny.“²

Při hledání vhodných zdrojů jsem byl překvapen, jak málo akademických prací se věnuje současnému životu Ainuů. Při pročitání publikací vydaných v anglickém jazyce jsem občas nabyt dojmu, jakoby všechny vycházely z jednoho zdroje. I to se stalo jedním z důvodů, proč jsem se rozhodl postavit svou práci z velké míry na zdrojích psaných japonsky. Pro základní strukturu práce jsem pak zvolil výtečnou sbírku paní profesorky Abeové Džuri z univerzity Rikkjó, ve které, po terénním výzkumu se svými žáky na Hokkaidu v roce 2007, revidovala a spojila dohromady jednotlivé práce svých studentů.

Tato práce si tak nedává za primární úkol nalézt řešení ainuské otázky, což by ani autorovi, studentovi třetího ročníku bakalářských studií, nepříslušelo, ale snaží se v následujících několika kapitolách nastínit jednotlivé aspekty ainuské kultury tak, aby obsáhly výše zmiňovanou definici pojmu kultura z oxfordského slovníku moderní angličtiny. To, jak doufám, přiblíží současný život Ainuů i mým kolegům na Karlově univerzitě a mohlo by být impulsem ke hlubšímu zpracování některého ze specifických témat.

V rámci tématu se dále ve stručnosti zmíním o historii vztahů mezi Ainuy a Japonci a o jednotlivých právech a listinách, které představují určité historické mezníky v tomto vztahu či podporují uznání Ainuů původními obyvateli Japonska.

² Oxford dictionary of English, Oxford University Press, 2005

1. Historie japonsko-ainuských vztahů

1.1. Stručný přehled od prvních zmínek po restauraci Meidži

Původ Ainuů je dodnes předmětem dohadů. Předně pojem Ainuové není příliš přesně určující, jelikož zahrnuje skupiny obyvatel z odlišných oblastí s poměrně výrazně odlišným životním stylem - ze Sachalinu, Kuril, Hokkaida a severu Honšú. I přesto se i v akademických kruzích běžně používá souhrnné zjednodušující označení Ainuové a budu ho v této práci používat i já.

Dle kulturního antropologa Kodamy Sakuzaemona³, badatelé věnující se identitě Ainuů představují pět různých názorových pozic. Existuje Mongoloidní teorie, Europoidní (Kavkazská) teorie, teorie Oceánské rasy, Paleo-asijská kmenová teorie a teorie Rasseninsel. Mongoloidní, Europoidní (Kavkazská) a teorie Oceánské rasy jsou založeny na srovnávání podobnosti kultur, zvyků, zbraní, ornamentů, nástrojů, rituálů, ceremonií a na korelaci uspořádání světa.⁴ Naproti tomu Paleo-asijská kmenová teorie a teorie Rasseninsel představují názor, že Ainuové nepatří k žádné další současné rase. Tyto teorie vycházejí z faktu, že prozatím neexistuje průkazný materiál z výzkumu kraniologie, somatologie a kultury Ainuů a lidí období Džómon.⁵

Z čínských kronik a dějepisných prací se jako první zmiňuje o Ainuech dílo Jüan Š' (元史) a to v roce 1264. Šlo již s největší pravděpodobností o přímé předky dnešních Ainuů žijících na Hokkaidu.⁶ V tomto období začali Ainuové budovat poměrně velké kmeny a používat kovové nástroje, získané z obchodů s Japonci. Ačkoli se naučili používat japonské nástroje, od počátku se zdá, že si Ainuové uvědomovali svou rozdílnost vůči Japoncům a snažili se ji spíše zveličt. Svou roli v tom pravděpodobně hrála typická Ainuská hrdost příslušnosti k určitému kmeni.⁷ Z japonských historických spisů se pak dozvídáme, že první Japonci se začali usazovat na ostrově Ezo (dnes známého pod názvem Hokkaidó) v období

³ Bývalý profesor na lékařské universitě na Hokkaidu, nyní v důchodu, autor článku *Ainu: Historical and Anthropological Studies* vydaném v roce 1970 v universitním časopise Hokkaido University Medical Library

⁴ SJÖBERG K., *Redefining the past, taking charge of the present, appropriating the future; the Hokkaido Ainu case*, ve sbírce: SAUTMAN B., *Cultural Genocide and Asian State Peripheries*, PALGRAVE MACMILLAN, New York 2006, s. 42

⁵ SJÖBERG K., *The return of the Ainu: cultural mobilization and the practice of ethnicity in Japan*, Harwood Academic Publishers, Amsterdam 1993, s. 90

⁶ NAKANO J., *Senzen made no Ainu no ajumi*, ve sbírce: ABE D., *ABE Džuri zemináru fírudo enšú hókokušo (2007 nendo) AINU, NOW*, DTP, Šuppan, Tokyo 2008, s. 17

⁷ Tamtéž, s. 19

Kamakura, přesněji v roce 1216, kdy byli na Ezo vypovězeni skupiny odsouzených zločinců. Výrazný nárůst počtu Japonců na Ezo pak pokračoval od 15. století a převážně obchodnické, ale i společenské styky mezi Ainuy a Japonci se staly zcela běžné. S přibývajícím obchodem se však ze strany Japonců zpříšňovaly i jeho podmínky, což nakonec v 17. století vyústilo v největší revoltu Ainuů vůči Japoncům, v historii známou pod jménem Šakušajnova válka.

Šakušajnova válka začala teritoriálním konfliktem mezi dvěma kmeny Ainuů – Hae a Šibučari. Kmen Hae byl vůči Japoncům loajální a proto, když se náčelníkovi kmene Šibučari, Šakušajnovi, podařilo zabít několik vrcholných představitelů rodu Hae, začala japonská správa (kontrolovaná v té době rodem Macumae) cítit nebezpečný tlak, který, jak se domnívali, by mohl ohrozit její zájmy v oblasti. Existuje pak několik teorií, co bylo opravdovým důvodem konfliktu s Japonci. Nejpravděpodobnější se zdají být tři - rasová nenávisť, teritoriální spory a boj proti přísně kontrolovanému obchodu. Jisté ovšem je, že ke konci bojů se jako hlavní požadavky Šakušaje vyprofilovaly tyto dva - nezávislost Ainuů a možnost spravedlivého obchodu. Díky těmto silným tématům se mu podařilo sjednotit poměrně velkou armádu i ze členů původně znepřátelených kmenů. Po letech vyrovnaného boje se nakonec rod Macumae uchýlil k léčce. Po zdánlivě podepsané mírové smlouvě a výměně darů, Macumaeští bojovníci zavraždili vrcholné Ainuské generály, včetně Šakušajna, kteří ovínění saké oslavovali konec bojů.⁸

Vyjma období těchto bojů však vládní orgány na Honšú již od přibližně poloviny 16. století volily cestu smíru, která měla vést k postupnému nenápadnému pojaponštění ostrova Hokkaidó, což by napomohlo k jeho konečnému přiřazení k území japonského císařství. Během tohoto období smíru vlády Edo, přibližně od poloviny šestnáctého století do století devatenáctého, klesl počet Ainuů o celých 79%. Hlavní příčinou bylo vyčerpání zdrojů vlivem nadměrného lovu zvěře, rozvoje rybářského průmyslu a hledání zlata. V japonských historických záznamech je tento úpadek počtu Ainuů a jejich životního stylu vysvětlen japonskou nadřazeností v rase a kultuře.⁹

Poté, co se v roce 1868 šógunát období Edo zhroutil, začala nová vláda Meidži vytvářet potřebné kroky k tomu, aby mohla kompletně ovládat Ainuy.¹⁰ V roce 1871 tak zavedla vláda oficiálně v platnost zákon o matrikách (koseki hó 戸籍法). Podle tohoto zákona

⁸ WALKER B. L., *The Conquest of Ainu Lands – Ecology and Culture in Japanese Expansion 1590-1800*, University of California press, California 2006, s. 48-72

⁹ SJÖBERG K., *Redefining the past, taking charge of the present, appropriating the future; the Hokkaido Ainu case*, op. cit., s. 41

¹⁰ NAKANO J., op. cit., s. 23

byli Ainuové pokládáni za běžné Japonce.¹¹ Do roku 1876 byla takto registrována již většina Ainuů žijících na Hokkaidu. Tímto přišli nejen o svůj původ, ale také o své tradiční příslušenství ke kmeni. Navíc když pak vláda Meidži v roce 1869 zavedla oficiální jednotící název Hokkaidó pro Ezo-či (ainuská část ostrova) a Wadžin-či (japonská část ostrova)¹², ztratil ostrov nadobro svou částečnou nezávislost a Ainuové tímto definitivně přišli o svou Ainu mošir.¹³

1.2. Asimilace dle vlády Meidži a zákon na ochranu Ainuů na Hokkaidu (Hokkaidó kjúdodžin hogohó 北海道旧土人保護法)

Přestože již byli oficiálně označeni za Japonce, Ainuové i nadále stáli v cestě plánům vlády na Hokkaidu. V důsledku toho mezi lety 1872 až 1897 zavedla v platnost mnoho nových zákonů a vyhlášek, které měly napomoci podlomení ainuských tradic i způsobu života a k získání kompletní nadvlády nad jejich územím. Mezi věci, které byly ustanoveny, patřilo například:

- zákaz náboženského rituálu spálení domu zemřelého
- zákaz nošení náušnic u mužů a tetování žen
- zákaz používání ainuského jazyka
- zákaz obchodování
- zákaz nošení luku a šípu/zákaz nošení otráveného oštěpu (tradiční ainuské zbraně určené k lovu potravy)
- zákaz tradičního ainuského rybaření lososů
- zákaz lovu vysoké zvěře bez povolení
- zákaz používání ainuských jmen

(citováno z Nakana¹⁴)

Tyto zákazy znamenaly konečnou ránu tradičnímu „přírodnímu“ životu Ainuů i základům jejich kultury. Podlomily primární náboženské rituály a hrdý obraz ainuského muže – lovce. Paradoxně ale až zákaz tetování žen ochromil ainuského ducha nejvíce, jelikož Ainuové věřili, že nepotetovanou ženu nemohou pojmout za manželku. Důvodem k tomu

¹¹NAMIKAWA K., *Nihonši riburetto 50 – Ainu minzoku no kiseki*, Jamakawa šuppanša, Tokyo 2004, s. 86

¹²NAKANO J, op. cit., s. 23

¹³Ainu mošir je ainuské jméno pro ostrov Hokkaidó, překládá se jako „země Ainuů“ či „země lidí“

¹⁴NAKANO J., op. cit., s. 24-25

bylo, že tetování kolem úst, na rukou a občas i na čele, která byla výsadou výhradně žen, znamenala symbol dospělosti. Mnohé ženy se sice i přes zákaz nechávaly nadále tetovat, ovšem pak se musely po týdny před Japonci skrývat, dokud se tetování zcela nezahojilo.¹⁵

Po letech strádání a neustávajícího ubývání počtu Ainuů se vláda rozhodla v roce 1899 udělat vstřícný krok v podobě zákona na ochranu domorodců ostrova Hokkaidu (Hokkaidó kjúdodžin hogohó 北海道旧土人保護法).¹⁶ Zákon obsahoval toto:

- článek první
 - Ainuům, kteří chtějí pracovat v zemědělství, bude přiděleno 15 000 cubo¹⁷ půdy na dům
- článek druhý
 - omezení převoditelnosti takto přidělené půdy – zákaz převodu půdy vyjma dědictví.
 - po 30 let od přidělení půdy je vlastník osvobozen od pozemkové, místní a registrační daně
- článek třetí
 - pokud nebude půda v průběhu 15 let od přidělení náležitě obdělávána, bude zkonfiskována
- článek čtvrtý
 - chudým Ainuům bude přispěno na nákup zemědělského náčiní a osiva
- článek pátý
 - pravidla ohledně lékařské péče
 - pokud Ainu onemocní a nemůže si dovolit lékařskou pomoc vlastními prostředky, dostane příspěvek na léky
- článek šestý
 - příspěvek na pohřeb
- článek sedmý
 - příspěvek na školné pro chudé Ainuské děti

¹⁵FITZHUGH W. W., CHISATO O. D., *Ainu: Spirit of a Northern People*, Smithsonian Institution Press, Washington 1999, s. 294

¹⁶NAMIKAWA K, op. cit., s. 2

¹⁷Cubo je tradiční japonská měrná jednotka, odpovídající původně dvěma standardně velkým rohožím tatami, tedy přibližně 3,3 m²

- článek osmý
 - pravidlo ke článkům 4 až 7, potřebné náklady budou placeny ze společných prostředků domorodých obyvatel Hokkaida a na zbytek přispěje státní pokladna
- článek devátý
 - ze státních peněz budou vystavěny základní školy na místech, kde žijí pospolu Ainuské rodiny
- článek desátý
 - společný majetek domorodých obyvatel Hokkaida bude spravován nejvyšším představitelem vlády na Hokkaidu
- článek jedenáctý až třináctý
 - trestní doložka a vymezení období na uskutečnění

(citováno z Nakana¹⁸)

Ačkoli se to tak na první pohled nezdá, tento zákon ve skutečnosti Ainuům příliš nepomohl. Dostali převážně špatnou půdu, špatné učebnice a nedostatečné vzdělání. Navíc zde byl stále silný faktor asimilace a žádné uspokojujivé řešení obrovské chudoby. I přesto tento zákon vydržel velmi dlouho a byl nahrazen zákonem novým až v roce 1997.¹⁹

1.3. Události předcházející vydání zákona na podporu Ainuské kultury v roce 1997

V říjnu roku 1980 oznámila japonská vláda Organizaci spojených národů, že v reakci na 47. článek Mezinárodního paktu o občanských a politických právech nahlašuje, že na území Japonska se nevyskytuje žádná etnická menšina definovaná v tomto dokumentu.²⁰

Ve známém projevu z roku 1986 pak tehdejší japonský předseda vlády Nakasone Jasuhiro (中曾根康弘) prohlásil, že „Japonsko je etnicky homogenní národ“.²¹ Dle novin Hokkaidó šinbun (北海道新聞), ze dne 23. října 1986, předseda vlády Nakasone prohlásil v přesném znění toto: „Myslím, že mezi všemi těmi, kteří mají japonské občanství, neexistuje

¹⁸NAKANO J, op. cit., s. 26-27

¹⁹Tamtéž, s. 27

²⁰SAKAI J., *Sengo Ainu no ajumi*, ve sbírce ABE D., *ABE Džuri zemináru fírudo enšú hókokušo (2007 nendo) AINU, NOW, DTP*, Šuppan, Tokyo 2008, s. 40

²¹Tamtéž, s. 39

v Japonsku žádná etnická menšina, která by byla jakkoli diskriminována. A také myslím, že je správné to samé nahlásit i Organizaci spojených národů. Jak se praví v knize od Umehary Takešiho, ti kteří přišli do Japonska z kontinentu, už z převážné části proluli s japonským obyvatelstvem, jak je tomu například v případě Ainuů. Jelikož já sám mám husté obočí, myslím, že je možné, že dokonce i já mám v sobě trochu ainuské krve“.²²

Až silný mezinárodní tlak a fakt, že pan Kajano Šigeru byl v roce 1992 jako první politik s ainuským původem zvolen do horní komory parlamentu, uspíšily tvorbu nového zákona na podporu ainuské kultury.²³

Společně s těmito událostmi probíhal v devadesátých letech jeden důležitý soudní spor, kterému se nyní říká „případ přehrady v Nibutani“. Důležitým se stal proto, jelikož v něm byli Ainuové poprvé označeni soudní mocí za původní obyvatele Japonska.²⁴

Přehrada v Nibutani byla navržena již v roce 1969, stavba ovšem začala až roku 1982 a dokončena byla v roce 1997. V místech, kde se přehrada stavěla, měli své pozemky dva příslušníci ainuské menšiny a roku 1989 podali odvolání proti plánu stavby.²⁵ Uvedli, že nerozumí, proč by se měla přehrada stavět na jimi obdělávaných pozemcích a protestovali též proti tomu, že při plánování přehrady nebylo přihlédnuto k faktu, že se na daném území vyskytuje několik posvátných míst ainuského lidu.²⁶ Vzhledem k tomu, že soudní proces trval až do roku 1997, kdy již byla přehrada dokončena, bylo odvolání proti plánu stavby zamítnuto. Důležitým výsledkem soudního sporu ovšem bylo, že 27. března 1997 soudce Ičimija Kazuo přiznal Ainuům status původních obyvatel.²⁷ Hlavní body rozsudku:

1. Soud uznává Ainuy původními obyvateli Japonska a zdůrazňuje, že národ by měl věnovat maximální pozornost ochraně jejich práv
2. Národ nevěnoval dostatečnou pozornost vlastnickým právům v případě plánování přehrady v Nibutani a následné nakládání s půdou bylo ilegálním aktem
3. Ovšem samotná přehrada je již dokončená, tudíž odvolání žalobce proti plánu stavby se zamítá kvůli okolnostem

²²SAKAI J., op. cit., s. 40

²³Tamtéž, s. 41-42

²⁴HIRÓKA A., *Nibutani damu sošo*, ve sbírce: ABE Džuri, *ABE Džuri zemináru firudo enšú hókokušo (2007 nendo) AINU, NOW*, DTP, Šuppan, Tokyo 2008, s. 125

²⁵Tamtéž, s. 125

²⁶Tamtéž, s. 129

²⁷Tamtéž, s. 130

Ačkoli výsledek skončil pro žalobce neslavně, přiznání statusu původních obyvatel Ainuům soudní mocí znamenalo významný precedent, jež dal zastáncům původních obyvatel pádný argument.

1.4. Zákon na podporu Ainuské kultury (Ainu bunka šinkó hó アイヌ文化振興法) - formální nomenklatura = Zákon na podporu kultury a šíření tradic Ainuského etnika (Ainu bunka no šinkó narabi ni Ainu no dentó tó ni kan suru čišiki no fukjú ojobi keihacu ni kan suru hóricu アイヌ文化の振興並びにアイヌの伝統等に関する知識の普及及び啓発に関する法律)

Tento nový zákon na podporu kultury a šíření tradic Ainuského etnika byl oficiálně představen v roce 1997.²⁸ Zákon obsahuje toto:

- článek první
 - Účelem tohoto zákona je posílení postavení ainuské kultury a tradic, jako zdrojů ainuské hrdosti, prosazováním politiky, jež by vedla k propagaci, rozšíření a osvětlení ainuské kultury a podporou zlepšení povědomí o ainuských tradicích. Je třeba pokusit se vytvořit společnost, ve které je ainuská hrdost plně respektována a přispět k rozvoji různorodých kultur v naší zemi.
- článek druhý
 - v tomto dokumentu se pojmem „ainuská kultura“ myslí „ainuský jazyk, tradiční hudba, tanec, řemesla a další kulturní odkazy a odkazy, které se z těchto vyvinuly“
- článek třetí a čtvrtý
 - pravidla ke kontrole celonárodních i lokálních zastupitelů, zda dbají o to, aby byl tento zákon řádně uveden v praxi
- článek pátý
 - předseda vlády musí stanovit základní principy prosazování podpory ainuské kultury. Principy, které je nutno stanovit, jsou tyto:
 - 1) základní náležitosti propagace ainuské kultury

²⁸NIŠIMURA K., *Okinawa to Ainu no šindžicu, Okura šuppan*, Tokyo 2009, s. 100

- 2) náležitosti k prosazování podpory ainuské kultury
 - 3) náležitosti k rozšíření povědomí běžných občanů o ainuských tradicích a prostředky k přiblížení ainuské kultury obecně
 - 4) náležitosti průzkumu ke zlepšení propagace ainuské kultury
 - 5) důležité náležitosti, které jsou potřeba vykonat k účinnému prosazování podpory ainuské kultury
- článek šestý
 - prefekturní a městská představenstva, která jsou pověřena výnosem vlády jako vhodná pro prosazování podpory ainuské kultury, ustanoví základní principy na prosazování podpory ainuské kultury v souladu se základními principy z pátého článku zákona
 - Článek sedmý až třináctý
 - pravidla k ustanovení „vybraných společností“, které budou mostem k prosazování podpory ainuské kultury a pravidla pro tyto společnosti
- (citováno ze Sakaie²⁹)

Je třeba zdůraznit, že tento zákon se nijak nezmiňuje v tom smyslu, že by Ainuové byli původními obyvateli Japonska, ani jim nepřiznává statut etnické menšiny. Tato zdánlivá drobnost pobouřila mnohé členy ainuské komunity, když i tento dlouho očekávaný zákon, nahrazující zákon skoro sto let starý, se nezmiňuje o tom, co je pro Ainuy tak podstatné – o jejich skutečném původu.

1.5. Deklarace práv původních obyvatel vydaná Organizací Spojených národů

Ve spisu často kladených dotazů (FAQ) ohledně Deklarace práv původních obyvatel vydanou Organizací Spojených národů se píše: „Tato deklarace je ucelené prohlášení zabývající se právy původních obyvatel. Od prvního návrhu byla tato deklarace diskutována po dvacet let, až do 29. Června 2006, kdy byla během zahajovací schůze zasedání Rady pro lidská práva schválena. Listina klade důraz na práva původních obyvatel na vytváření a udržování svých vlastních institucí, kultury a tradic a kontrolovat jejich vývoj tak, aby vyhovoval jejich vlastním potřebám a představám. Další orgány Organizace Spojených

²⁹SAKAI J., op. cit., s. 42

národů pak určují práva původních obyvatel konvencemi, jakou je například úmluva Mezinárodní organizace práce číslo 169 či Úmluva o biologické rozmanitosti (článek 8j).³⁰

Práva, která jsou zajištěna touto deklarací: „Deklarace určuje jak individuální, tak kolektivní práva, kulturní práva, právo na vzdělání, zdraví, zaměstnání, jazyk a další.“ Text dále praví, že původní obyvatelé mají plné právo se realizovat jak v kolektivu, tak samostatně. Všechna lidská práva a základní svobody jsou již rozpoznány v chartě Organizace Spojených národů, Všeobecné deklaraci lidských práv a v mezinárodním zákoně na ochranu lidských práv. Původní obyvatelé a jednotlivci jsou svobodní občané, jsou si rovni se všemi ostatními lidmi a jednotlivci a mají právo nebýt nijak diskriminováni, když se vyžadují svých práv, především pak nesmí být diskriminováni kvůli svému původu či identitě. Původní obyvatelé mají právo na svobodné rozhodování. Díky tomuto právu mohou svobodně rozhodnout svůj politický status a dbát na vývoj ve vlastní ekonomické, sociální a kulturní sféře. Mají právo hájit a prosazovat svou odlišnost v politických, právních, ekonomických, sociálních a kulturních institucích. Navíc mají právo se zcela zúčastnit, pokud chtějí, politického, ekonomického, sociálního a kulturního života ve státě.³¹

1.6. Rezoluce volající po „Uznání Ainuů původními obyvateli Japonska“ (Ainu minzoku wo sendžúmin to suru koto wo motomeru kecugi アイヌ民族を先住民族とすることを求める決議)

Dne 6. června 2008 schválila japonská vláda rezoluci volající po přiznání statusu původních obyvatel Ainuům (Ainu minzoku wo sendžúmin to suru koto wo motomeru kecugi アイヌ民族を先住民族とすることを求める決議)³², ovlivněnou Deklarací práv původních obyvatel vydanou Organizací spojených národů. Rezoluce obsahuje následující:

1. V závislosti na vydání Deklarace práv původních obyvatel Organizací spojených národů, vláda uznává Ainuy původními obyvateli s původem v severní části japonského souostroví, zejména na Hokkaidu a za obyvatele mající svůj vlastní jazyk, náboženství a kulturní příslušnost.

³⁰ „DECLARATION ON THE RIGHTS OF INDIGENOUS PEOPLE.“ The United Nations. The United Nations Permanent Forum of Indigenous Issues.

<http://www.un.org/esa/socdev/unpfii/documents/FAQsindigenousdeclaration.pdf>, 2007, s. 1

³¹ Tamtéž, s. 1

³² Ainu minzoku wo sendžúmin to suru koto wo motomeru kecugi. Sangiin, Honkaigi kecugi <http://www.sangiin.go.jp/japanese/gianjoho/ketsugi/169/080606-2.html>

2. K příležitosti přijetí Deklarace práv původních obyvatel vydanou Organizací spojených národů, vláda zhodnotí dosavadní opatření na podporu Ainuů a bude pracovat na komplexním prosazení opatření vycházejících z příslušných článků v deklaraci a z jednání s odborníky.

(Převzato ze stránek horní komory japonského parlamentu³³)

Ačkoli znamenalo vydání této rezoluce obrovský zlom v otázce původních obyvatel Japonska, její načasování bylo více než prozaické. Jednalo se pouze o formální krok a pravděpodobně i o způsob, jak snížit důležitost mezinárodního sjezdu původních obyvatel v Nibutani, před konáním sjezdu skupiny států G8 na Hokkaidu. Vždyť pouze několik měsíců před přijetím rezoluce, v říjnu roku 2007, se tehdejší japonský předseda vlády Fukuda Jasuo nechal slyšet: „Nejsme nyní v situaci, kdy bychom mohli rozhodnout, zda Ainuové jsou opravdovými původními obyvateli, kteří jsou zmíněni v deklaraci vydanou Organizací spojených národů“. I z tohoto prohlášení je jasně patrné, že ačkoli japonská vláda schválila výše uvedenou rezoluci, v praxi nemá dostatečně pevnou podporu pro její prosazování.³⁴

Jedním z nejvýraznějších kroků, který od vydání oné rezoluce japonská vláda udělala, bylo uskupení expertní skupiny pro ainuské záležitosti, která má za úkol účinně řešit ainuskou otázku. Tato skupina je však již od počátku kritizována mnoha představiteli ainuské komunity, protože z osmi členů pouze jeden z nich je ainuského původu.

1.7. Summit původních obyvatel na Ainu Mošir konaný v roce 2008 (「先住民. 族サミット」アイヌモシリ2008)

Ve dnech prvního až čtvrtého července 2008, tři dny před třicátým čtvrtým sjezdem skupiny G8, se v Nibutani a Sapporu na ostrově Hokkaidó konal mezinárodní summit původních obyvatel. Celá akce byla pořádána předními ainuskými představiteli a odborníky na lidská práva. Jednalo se například o pana Kajano Široa, ředitele Nibutanského muzea

³³ Ainu minzoku wo sendžúmin to suru koto wo motomeru kecugi. Sangiin, Honkaigi kecugi
<http://www.sangiin.go.jp/japanese/gianjoho/ketsugi/169/080606-2.html>

³⁴KANEKO M., *Wakamono to bunka fukko* ve sbírce ABE D.: *Abe Džuri zemináru firudo enšú hókokušo* (2007 nendo) AINU, NOW, DTP, Šuppan, Tokyo 2008, s. 189

ainuské kultury a syna známého „prvního ainuského politika“ Kajano Šigery. Dále o paní Victorii Tauli-Corpuzovou, předsedkyni stálého fóra pro záležitosti původních obyvatel v Organizaci Spojených národů, či známou ainuskou aktivistku a zpěvačku populární ainuské hudební skupiny Sakai Minu. Celá akce byla podpořena mnoha známými osobnostmi, mezi jinými například japonskou hudebnicí Ono Jóko.

Datum i místo konání nebyly vybrány náhodně, summit předcházel třicátému čtvrtému sjezdu skupiny G8, konanému sedmého až devátého července také na Hokkaidu, tak, aby bylo možné předat požadavky a závěry ze summitu původních obyvatel členům skupiny G8. Bylo to vůbec poprvé, kdy se summit původních obyvatel konal v době konání summitu skupiny G8. Hlavním impulsem k uspořádání tohoto summitu byl fakt, že se jednalo o první sjezd skupiny G8 po vydání Deklarace práv původních obyvatel Organizací Spojených národů.

Z toho je pak teprve znát, jak prozíravé bylo schválení rezoluce volající po „Uznání Ainuů původními obyvateli Japonska“ (Ainu minzoku wo sendžúmin to suru koto wo motomeru kecugi アイヌ民族を先住民族とすることを求める決議) pouhý měsíc před summitem. Ačkoli byl sjezd původních obyvatel mezinárodní, místem konání i výběrem pořadatelů bylo jasně předesláno, či otázka se bude řešit především. A proto vydání oné rezoluce značně narušilo důležitost celé události. Ainuové tím přišli nejen o hlavní téma, ale také ztratili možnost důrazněji prezentovat svá ostatní stanoviska před světovými médii.

Z celého summitu pak vznikly dva hlavní dokumenty – Nibutanská deklarace a Výzva japonské vládě (oba tyto dokumenty jsou volně ke stažení ve formátu PDF na oficiálních stránkách summitu³⁵). První, obsáhlejší a také veřejně známější Nibutanská deklarace se obecně obrací ke všem státům, které na svém území stále jakýmkoli způsobem utlačují původní obyvatele, či neučinili dostatečné kroky nápravy chyb z minulosti a uvádí dvacet dva požadavků na státy skupiny G8. V nich reflektuje problémy spojené se ztrátou tradičních kultur, změny podnebí a hladomor následkem těžkého průmyslu a obecné nerespektování práv původních obyvatel. Dále pak uvádí jedenáct bodů určité sebereflexe – návrhů, co by měli sami účastníci summitu udělat ke upevnění vzájemných vztahů a podpoře implementování Deklarace práv původních obyvatel, vydané Organizací Spojených národů, v jednotlivých státech. V úvodu je též jedním odstavcem zmíněno přivítání vstřícného kroku japonské vlády schválením rezoluce volající po uznání Ainuů původními obyvateli Japonska. Tato deklarace měla jistě své opodstatnění a stala se hlavním „produktem“ setkání v Nibutani,

³⁵ <http://www.win-ainu.com/ainumosir2008/news.html>

z mého pohledu ovšem nepřinesla mnoho nového či převratného. Myslím si, že by bylo mnohem příhodnější vznést adresné požadavky na každého jednotlivého člena skupiny G8 a snažit se vyvolat veřejnou diskuzi, která by problém původních obyvatel mnohem více zviditelnila. Nibutanská deklaráce avšak hovoří z převážné části o obecných problémech přesně nespecifikovaných skupin původních obyvatel v blíže nespecifikovaných zemích.

O to zajímavější se mi zdá dokument druhý – Výzva japonské vládě. Ten na jediné stránce přináší několik jasně cílených požadavků:

- 1) Urychleně připravit legislativu k implementování Deklarace práv původních obyvatel vydanou Organizací Spojených národů
- 2) Vláda by měla zrevidovat svůj dosavadní postoj vůči Ainuům a oficiálně se jim před očima veřejnosti omluvit
- 3) Na setkáních „expertů pro ainuské záležitosti“ by více jak polovina z nich měla být ainuského původu (oproti dosavadnímu stavu, kdy je zde jeden Ainu na 7 dalších členů)
- 4) Obnovit práva původních obyvatel na své sebeurčení, jazyk a přírodní zdroje
- 5) Ustanovit ainuštinu jedním z úředních jazyků Japonska
- 6) Zřídít možnost učit se ainuštinu na základních školách
- 7) Vytvořit nové učebnice dějepisu s přihlédnutím na ainuský úhel pohledu
- 8) Zmiňuje se také o tom, že Ainuové nepocházejí pouze z Hokkaida, ale též z Honšú, Sachalinu, Kurilských ostrovů a Kamčatky a proto by měli být zahrnuti do jednání o navrácení tzv. „Severních území“
- 9) Zasadit se o vybudování multietnického a multikulturního státu.

Těchto devět požadavků je, na rozdíl od Nibutanské deklaráce, mnohem konkrétnějších. Jejich chyba však dle mne tkví v jejich nesourodosti. Zatímco některé z nich se zdají být více než rozumné, například požadavek na urychlené implementování Deklarace práv původních obyvatel vydanou Organizací Spojených národů, či zvýšení poměru Ainuů v komisi expertů pro ainuské záležitosti., u jiných se zdá být velmi nepravděpodobné, že by kdy byly schváleny japonskou vládou (například ustanovení ainuštiny jedním z úředních jazyků, či její následné zavedení na školách jako volitelného jazyka). Tato nesourodost byla pravděpodobně dána složením účastníků samotného summitu, kteří pocházeli z různých skupin společnosti a tedy i jejich pohled na samotné řešení ainuské záležitosti se liší.

2. Aktuální situace ainuské menšiny

2.1. Populace Ainuů

Je velice obtížné zjistit, kolik Ainuů v Japonsku žilo a žije. Jedním z hlavních důvodů je fakt, že značná část samotných Ainuů ze strachu z diskriminace nechce svůj původ uvádět. Navíc oficiální japonské sčítání lidu, nazývané kokusei čósa (国勢調査), které je pořádáno každých pět let japonskou vládou již od roku 1920 za účelem sečtení populace, domácností a průmyslové struktury, se otázkou příslušnosti k rase vůbec nezabývá.³⁶ To znamená, že Ainuové jsou v tomto sčítání započítáni jako běžní Japonci.

Proto je velmi důležité, že alespoň Hokkaidský odbor životního prostředí a života (Hokkaidó kankjó seikacu bu 北海道環境生活部) provedl mezi lety 1929-2007 sedmkrát průzkum ohledně současných životních podmínek Ainuů pod názvem Ainu seikacu džittai čósa (アイヌ生活実態調査), který kromě ainuských životních podmínek zkoumal také stav životního prostředí. Účastníci průzkumu jsou v tomto případě lidé, kteří si myslí, že zdělili ainuskou krev a lidé, kteří uzavřeli manželský sňatek, či byli adoptováni ainuskou rodinou a žijí nadále ve stylu ainuského života.³⁷ To znamená, že lidé, kteří sice mají ainuskou krev, ale k Ainuům se nehlásí, nejsou v tomto průzkumu započítáni. Tím se pak bohužel stává i tento průzkum velmi nepřesným a do opravdového počtu Ainuů žijících na Hokkaidu má pravděpodobně velmi daleko.

I přesto údaj z tohoto průzkumu lze pokládat za nejpřesnější poměrné určení počtu Ainuů na Hokkaidu. Dle průzkumu z roku 2006 čítá současná Ainuská populace na 23 782 lidí. Dle celonárodního sčítání lidí z roku 2 000 je současná populace Japonců na Hokkaidu 5 680 000, Ainuská populace tak zabírá méně jak 1% celkového počtu. Zohledníme-li to navíc k celkové populaci Japonska, 126 920 000 obyvatel, počet Ainuské populace představuje pouhých 0,01%. Z posledního průzkumu dále vyplývá, že se stále snižuje počet Ainuů pod 17 let a naopak narůstá skupina starších 65 let.³⁸ Z toho pak lze usuzovat, že i v případě Ainuů jde hovořit o stárnoucí společnosti se snižující se porodností. K přesnosti údajů by jistě dopomohlo, kdyby japonská vláda přidala otázku příslušnosti k etniku také do

³⁶IMAI M., *Ainu minzoku no genzai* ve sbírce: ABE D., *ABE Džuri zemináru fjrudo enšú hókokušo (2007 nendo) AINU, NOW, DTP, Šuppan, Tokyo 2008, s. 3-4*

³⁷Tamtéž, s. 1

³⁸Tamtéž, s. 2

pravidelného sčítání lidu. Nejen, že by se dal lépe pozorovat aktuální stav populace, ale zároveň by měli lepší podklady pro účinnější pomoc a cílené podpůrné programy v jednotlivých oblastech. I tak by ovšem jejich počet nepřekročil počet legálních přistěhovalců z Číny, Korey, Brazílie, Filipín či Spojených států amerických.

2.2. Finanční situace Ainuů

Dle výsledků průzkumu současných životních podmínek Ainuů (Ainu seikacu džittai čósa アイヌ生活実態調査), konaném v roce 2006, je roční příjem na ainuskou domácnost následující:

Méně jak 2 000 000 jenů 21,5%

2 000 000 – 3 490 000 jenů 31,0%

Více jak 3 500 000 jenů 45,0%

Průměrný roční příjem japonské domácnosti přitom činí 5 630 000 jenů, což je 1.52 krát více, než v případě Ainuů. Je třeba ještě dodat, že 38.3 lidí z tisíce, kteří pobírají sociální dávky (seikacu hogo 生活保護), jsou původem Ainuové.³⁹

Z těchto výsledků je možné vyzorovat, jak velká je finanční propast mezi Ainuy a běžnými Japonci. Stále velká část z nich není schopná vést život bez finanční podpory státu. Příčin tohoto stavu je hned několik. Zajisté jedněmi z hlavních důvodů budou obecně menší zaměstnanost na Hokkaidu, diskriminace či nižší dosažené vzdělání. To se pak jeví jako začarovaný kruh, jelikož vzhledem k nákladnosti japonského školství jsou Ainuský nízký příjem a diskriminace pravděpodobně jedněmi z předních důvodů nízkého počtu Ainuů studujících na universitách.

³⁹IMAI M., op. cit., s. 7

2.3. Situace Ainuů ve vzdělání

Ačkoli je špatné finanční zázemí pravděpodobně jedním z hlavních důvodů špatné situace Ainuů ve vzdělání, je nutné připsat kredit také prostředí, ve kterém žijí. V této kapitole se ve stručnosti zmíním o současné situaci ve vzdělání v Japonsku, situaci ve vzdělání v oblastech s velkým počtem Ainuů a situaci ve vzdělání samotných Ainuů. Závěrem se dotknu problému diskriminace.

Dle indexu porovnávacího stav vzdělání v Japonsku s ostatními státy (kjóiku šihjó no kokusai hikaku 教育指標の国際比較), vydaného v roce 2003 Ministerstvem školství, kultury, sportu, vědy a techniky (Monbu kagaku šó 文部科学省), postoupilo v Japonsku z nižší střední školy na střední školu 94,3% žáků a na vyšší studia, mezi něž patří univerzity, pomaturitní studia a technická studia, pokračovalo 49,8% žáků. Dle statistických dat shromážděných v roce 2005 Ministerstvem vnitřních záležitostí a komunikace (Sómušó 総務省), postoupilo v Japonsku z nižší střední školy na střední školu 97,6% žáků, přičemž na Hokkaidu dokonce 98,4%.⁴⁰

V případě Ainuů a lidí žijících v místech kde bydlí mnoho Ainuů, počet žáků postupujících z nižší střední na střední školu je v současnosti srovnatelný se zbytkem Japonska. Značný rozdíl je ovšem vidět v počtu žáků pokračujících na univerzity. Dle výzkumu na Hokkaidu z roku 2007, který byl zaměřen na zjištění současných životních podmínek Ainuů (Utari seikacu džittai čósa ウタリ生活実態調査)⁴¹, jsou výsledky následující.

Tabulka 1: Podíl Ainuů a lidí žijících ve stejných oblastech postupujících z nižší střední na střední školu

	1986	1993	1999	2006
Ainuové	78.4%	87.4%	95.2%	93.5%
Lidé žijící ve stejných oblastech	94.0%	96.3%	97.0%	98.3%

⁴⁰YIN H. S., *Ainu minzoku no kjóiku no gendžó* ve sbírce ABE D.: *Abe Džuri zemináru firudo enšú hókokušo* (2007 nendo) AINU, NOW, DTP, Šuppan, Tokyo 2008, s. 11

⁴¹Tamtéž, s. 11

Tabulka 2: Podíl Ainuů a lidí žijících ve stejných oblastech postupujících na vyšší studia

	1986	1993	1999	2006
Ainuové	8.1%	11.8%	16.1%	17.4%
Lidé žijící ve stejných oblastech	27.4%	27.5%	34.5%	38.5%

Z těchto tabulek je možné vyčíst, že podíl postupu Ainuů a lidí žijících ve stejných oblastech na střední školy a vyšší studia se postupně zvyšuje. Stejně tak je zřejmé, že zatímco podíl postupu na střední školu se příliš neliší od zbytku Japonska, podíl žáků postupujících na vyšší studia se liší výrazně. Jak jsem uvedl výše, jedním z důvodů tohoto stavu by mohla být velmi špatná finanční situace ainuských rodin. Toto se snaží řešit program finanční podpory na Hokkaidu. Zde je několik možností finanční podpory dostupné pro Ainuy, kteří nemají dostatečné finanční prostředky na posílání svých dětí do škol.⁴²

Tabulka 3: Projekt na finanční podporu pro studium na střední škole

	Podpora	Účel podpory
Školní poplatky	Státní a veřejné školy - do 23 000 jenů za měsíc Soukromé školy - do 43 000 jenů za měsíc	Školné a peníze nutné ke studiu
Peníze potřebné pro přihlášení se do školy	Jednorázově vyplacená částka do 23 000 jenů	Přihlašovací poplatek a ostatní finance spojené se vstupem na střední školu

Tabulka 4: Projekt na finanční podporu cestovného na střední školu

	Podpora	Účel podpory
Podpora na dopravu	500 – 7 500 jenů za měsíc Podpora se vypočítává z aktuálních nutných prostředků, nejedná se o plnou částku.	Podpora na dopravu Podpora je vypočítávána z maximálně 10 000 jenů za měsíc. Při částce vyšší se vyplácí nejvyšší možná.

⁴²YIN H. S., op. cit., s. 13-14

Tabulka 5: Půjčka na finance potřebné ke studiu na univerzitě

	Půjčka	Účel půjčky
Školní poplatky	Státní a veřejné školy - do 51 000 jenů za měsíc Soukromé školy - do 82 000 jenů za měsíc	Školné a peníze nutné ke studiu
Peníze potřebné pro přihlášení se do školy	Jednorázově vyplacená částka do 36 750 jenů	Přihlašovací poplatek a ostatní finance spojené se vstupem na vysokou školu

Z těchto tabulek se zdá, že by tyto podpůrné programy měli vypomoci Ainuům ve svízelné finanční situaci a tím podpořit jejich možnost dosáhnout vyššího vzdělání. Problémem je ovšem i neinformovanost Ainuů a japonská složitá byrokracie komplikující proces získání podpory. Navíc finance nejsou jedinou překážkou, kterou musí Ainuové překonávat. Jednou z dalších velkých překážek je diskriminace. Stává se, že ainuští studenti, kterým se podaří postoupit a mají zájem nadále studovat, jsou nakonec nuceni školu opustit právě kvůli pocitu diskriminace.

Otázka ohledně diskriminace se objevila i v již výše zmiňovaném průzkumu z roku 2006 zabývajícím se současnými životními podmínkami Ainuů pod názvem Ainu seikacu džittai čósa (アイヌ生活実態調査), provedeným Odborem životního prostředí a života na Hokkaidu (Hokkaidó kankjó seikacu bu 北海道環境生活部). Z výsledků vyšlo najevo, že nejvíce jsou Ainuové diskriminováni v práci, na druhém místě pak ve škole. Tato situace však platí pouze pro posledních 8 až 9 let, z předchozích výzkumů vycházela tradičně s největším počtem diskriminace škola.⁴³

2.4. Znalost a rozšíření ainuského jazyka

Hovoříme-li o etnické skupině, společný jazyk je jednou z nejdůležitějších věcí k rozpoznání její identity. Ainuský jazyk je jedním ze skupiny ohrožených jazyků a proto se ho zastánci ainuské kultury snaží maximální měrou předat dalším generacím a nadále rozšiřovat. Ve zmiňovaném výzkumu, který se zabýval současnými životními podmínkami Ainuů (Ainu seikacu džittai čósa アイヌ生活実態調査), byl též dotaz ohledně znalosti

⁴³IMAI M., op. cit., s. 6

ainuského jazyka a zda by se ho respondenti chtěli naučit lépe používat. Výsledky jsou zanesené v následující tabulce:

Tabulka 6: Jak jste schopni/schopna používat ainuský jazyk? (712 odpovědí)⁴⁴

	Celkem (712)	Věk pod 30 let (133)	30 – 40 let (97)	40 – 50 let (131)	50 – 60 let (168)	Přes 60 let (177)	Věk neuveden (6)
Mohu bez problému mluvit	0.7%	0%	1%	0%	0%	2.3%	0%
Domluví se	3.9%	0.8%	0%	3.8%	4.2%	8.5%	0%
Nemohu mluvit, ale trochu rozumím	32.4%	15.8%	33%	35.1%	37.5%	38.4%	16.7%
Nemohu mluvit ani nerozumím	61.2%	79.7%	66%	60.3%	57.7%	49.2%	50%
Bez odpovědi	1.7%	3.8%	0%	0.8%	0.6%	1.7%	33.3%

Tabulka 7: Chtěl/chtěla byste se učit ainuskému jazyku? (712 odpovědí)⁴⁵

	Celkem (712)	Věk pod 30 let (133)	30 – 40 let (97)	40 – 50 let (131)	50 – 60 let (168)	Přes 60 let (177)	Věk neuveden (6)
Velice rád	6%	2.3%	5.2%	6.1%	4.8%	10.2%	16.7%
Pokud se naskytne příležitost, tak ano	54.6%	47.4%	57.7%	64.9%	47.5%	47.5%	33.3%
Ne	36.4%	45.1%	36.1%	27.5%	34.5%	39.5%	0%
Bez odpovědi	2.9%	5.3%	1%	1.5%	1.8%	2.8%	50%

Z tabulky lze vyčíst, že zatímco z mladších lidí do třiceti let by mělo zájem se učit ainuštinu pouze 49,7% dotázaných, u těch v rozmezí čtyřicet až padesát let je to celých 71%. Tento zájem však u respondentů nad padesát let opět klesá. Otázkou zůstává, proč tomu tak je. Já věřím, že by to mohlo být kvůli pocitu uvědomění si smyslu ainuského původu. Respondenti pod třicet let, kteří mají ze všech dotazovaných nejmenší zájem učit se ainuštině,

⁴⁴KANEKO K., *Ainugo kjoiku no henka* ve sbírce ABE D.: *Abe Džuri zemináru firudo enšú hókokušo (2007 nendo) AINU, NOW, DTP*, Šuppan, Tokyo 2008, s. 97

⁴⁵Tamtéž, s. 98

se musí nejvíce ze všech potýkat s diskriminací a předsudky při studiích a hledání svého zaměstnání. Navíc jsou na ně kladeny v průměru větší studijní požadavky a tudíž učit se něčemu, co by jim ve většině případů nepomohlo ke kariernímu růstu, není příliš žádoucí. Naopak z hlediska touhy učit se ainuskému jazyku nejsilnější skupina respondentů v rozmezí čtyřicet a padesát let má již z převážné části stabilní životní situaci a přemýšlí o pravém významu svého života. A právě uvědomění si svého původu může být nejsilnější odpovědí na tuto otázku. Ovšem jen těžko se jeden může považovat za člena nějaké etnické skupiny, pokud nerozumí jazyku a nezná a neumí praktikovat tradiční rituály. Zde pravděpodobně vyvstává touha naučit se maximum o kultuře svých předků. S přibývajícím věkem sice dle výzkumu touha po studia ainuského jazyka klesá, ovšem, také přibývá těch, kteří mu alespoň částečně rozumí.

Na podporu ainuského jazyka existují v dnešní době dva hlavní postupy. Jedním z nich jsou výukové kurzy ainuského jazyka a druhým jsou akce pořádané za účelem zviditelnění a zpopularizování ainuského jazyka. Asociace Ainuů žijících na Hokkaidu (Šadan hódžin Hokkaidó Utari kjókai 社団法人北海道ウタリ協会) se snaží vypomoci rozšíření otevíráním center na výuku ainuského jazyka. S podporou hokkaidské správy otevřela již své kurzy na čtrnácti místech na ostrově Hokkaidó.⁴⁶

Další organizací, která se snaží o rozšíření a popularizaci ainuského jazyka, je Nadace na výzkum a propagaci ainuské kultury (Zaidan hódžin Ainu bunka šinkó kenkjú suišin kikó 財団法人アイヌ文化振興・研究推進機構). Tato nadace se o to snaží následujícími pěti aktivitami:⁴⁷

⁴⁶KANEKO K., op. cit., s. 99

⁴⁷Tamtéž, s. 101

Tabulka 8: Nadace na výzkum a propagaci ainuské kultury – 5 aktivit na propagaci ainuského jazyka⁴⁸

1: Výzkum ainuského jazyka		
2: Propagace ainuského jazyka	Výukové aktivity	Vyučení vedoucích kurzů
		Kurz pro pokročilé
		Výuka ainuského jazyka pro rodiny s dětmi
	Aktivity na rozšíření ainuského jazyka	Rádiový kurz Přednesové soutěže
3: Propagace ainuské kultury		
4: Rozšíření ainuských tradic		
5: Obnovení tradičního životního prostředí Ainuů		

Navíc každý rok uděluje cenu za největší kulturní a propagační přínos v oblasti ainuské kultury.

Tato organizace představuje pravděpodobně nejcelistvější projekt na podporu ainuské kultury. Nestojí za nimi pouze dobré ideje, ale i přesvědčivé výsledky a mnohačetná skupina podporovatelů (podporujícím členem se může stát každý, kdo zaplatí členský poplatek 5 000 jenů). Samotná organizace je v současnosti z velké části financována japonskou vládou a místní správou na Hokkaidu. Kromě svého hlavního sídla na Sapporu je též úzce provázána s Ainuským kulturním centrem v Tokiu, které představuje hlavní rozcestník pro studenty i badatele se zájmem o Ainuy. Z vybraných členských poplatků společnosti Zaidan hódžin Ainu bunka šinkó kenkjú suišin kikó putuje pak část na nákup knih do knihovny a filmů do filmotéky Ainuského kulturního centra.

2.5. Náboženská situace Ainuů

Ainuové věří v bohy nazývané Kamui, kteří jsou na stejné společenské úrovni jako lidé a žijí všude mezi námi. A tak není vzácná situace, kdy Ainu svým bohům hubuje, když se mu přihodí něco špatného, ačkoli se k nim jinak každodenně pokorně modlí. Ainuové také věří, že každá věc na světě má svou duši „Rama“, která v případě lidí jde po smrti do světa

⁴⁸KANEKO K., op. cit., s. 101

Kamui, kde se zemřelý člověk stává dalším bohem - Kamui.⁴⁹ Jinými slovy řečeno, Kamui jsou pro Ainuy něco, co není vhodné jen tak pokoušet, podobně jako přírodní síly či například oheň, avšak jsou nedílnou součástí každodenního života jedince tak jako například dům či dopravní prostředek. Navíc, Kamui jsou sice na stejné úrovni jako lidé, mají ovšem za úkol daného člověka chránit a lidé, kteří jsou chráněni pomocí Kamui, by se k němu měli každodenně modlit a obětovat mu různé dárky, například rýžové víno - saké. Ainuové vždy měli pocit, že je Kamui sledují na každém kroku a nemohou tak dělat nic špatného. Z této představy Kamui nepřetržitě hlídajících a chránících Ainuy, kteří je vždy cítí velmi blízko, se zrodila představa společného soužití s bohy.⁵⁰

Ovšem i mezi Kamui existuje určitá hierarchie, stejně jako tomu bylo v ainuském kmeni, a tak jsou někteří z nich důležitější než ostatní. Mezi nejdůležitější ainuské Kamui patří Apahuči-Kamui (Bozi ohně), Doren-Kamui (Bozi lovu), Širamupa-Kamui (Bozi lesů), Čisekoro-Kamui (Bozi domova) a Kotankoro-Kamui (Bozi náčelníka kmene). Na úplně nejvyšším stupni hierarchického žebříčku stojí bozi ohně, kteří jsou důležití proto, jelikož oheň udržuje Ainuy na velmi chladném Hokkaidu v teple, mohou s ním vařit, spalovat své mrtvé a tím vykonat rituál odeslání duše člověka do světa Kamui a v neposlední řadě to je způsob komunikace s Kamui při mnoha obřadech a slavnostech. Společně s nimi jsou na nejvyšší pozici Bozi lovu, kteří kromě prozaického zajištění dobrého lovu, měli ještě jednu zajímavou funkci. Ainuové věří, že každý člověk „je loven“ jedním bohem lovu a ten, podle své síly, řídí lidský život a rozhoduje, zda bude onen člověk šťastný a jaké bude mít schopnosti a dovednosti.⁵¹

Ainuské náboženství nese mnoho shodných prvků s původními prastarými náboženstvími po celém světě, mezi jinými například ve velkém množství bohů či bohů ve zvířecích podobách. Zaslouží si jistě také srovnání s japonským kultem šintó, především pak v tom, jaký důraz se klade na kult předků – ochranitelů, kteří se prolínají světem živých a sledují své následovníky.

Toto náboženské povědomí, tradiční kultura a rituály se silným náboženským podtextem však již kvůli asimilaci japonskou kulturou skoro úplně vymizely. Dle průzkumu z roku 2006 zabývajících se současnými životními podmínkami Ainuů pod názvem Ainu

⁴⁹KACUKI N., *Ainu minzoku no šukjokan* ve sbírce ABE D.: *Abe Džuri zemináru fírudo enšú hókokušo* (2007 *nendo*) *AINU, NOW, DTP*, Šuppan, Tokyo 2008, s. 51

⁵⁰Tamtéž, s. 52

⁵¹Tamtéž, s. 53

seikacu džittai čósa (アイヌ生活実態調査)⁵² se většina Ainuů domnívá, že je důležité předávat ainuské rituály dalším generacím, ovšem většina z dotázaných zná jen pár rituálů z knih a ještě méně z nich by bylo schopno je naučit někoho dalšího. Výsledky průzkumu o rituálech jsou uvedeny níže.

Tabulka 9: Povědomí Ainuů o ainuských rituálech a jejich účast na nich (232 respondentů)

Povědomí o ainuské kultuře: rituály	
Mohl bych je učit	6.0%
Znám je do určité míry	34.1%
Znám je pouze z knížek/festivalů	59.9%

Zúčastňování se ainuských rituálů	
Vždy se účastním/praktikuji	28.3%
Občas	20.3%
Občas, ale nepříliš často	8.0%
Neúčastním se	56.6%

Mezi Ainuy, kteří věří, že by se tradiční ainuské náboženství a rituály měly předávat dalším generacím, existují i skupiny, které se o to snaží předváděním oněch rituálů na veřejnosti. Jednou z takových skupin je i Rera no kai (レラの会), která v roce 2007 demonstrovala v Tokiu tradiční rituál Ičarupa. Tento rituál, věnovaný uctívání předků, neprováděli dle svých slov jen kvůli předání návodu, jak takový rituál vykonávat, ale také se snažili o to, aby účastníci společně „pocítili Spirit Kamui a sílu přírody“.⁵³ Právě pomocí rituálů, pochopení konceptu Kamui a ctění přírody je dle Ainuů nejlépe možné předat tradiční náboženství dalším generacím.⁵⁴

V dnešní době se již prezentování ainuských rituálů věnuje několik společností. Zde je soupis nejdůležitějších ainuských rituálů. Jejich stručný popis následuje za tabulkou.

⁵²KACUKI N., op. cit., s. 55

⁵³Tamtéž, s. 58

⁵⁴Tamtéž, s. 59

Tabulka 10: Roční soupis ainuských rituálů⁵⁵

	Rituál ⁵⁶	Místo konání	Pořadatel
Leden	Aširipakamuinomi	Tomokomai Čitose Šin hidaka	Utari (Ainu) sdružení Komaki Soubor Čitose Soubor Šizunai
Duben	Čipusanke	Širaoi	Muzeum ainuské kultury v Širaoi
Květen	Kotannomi	Širaoi	Muzeum ainuské kultury v Širaoi
Červen	Ičarupa	Šizunai	Utari (Ainu) sdružení Komaki Šizunai
Červenec	Kadžiki no okuri	Širaoi	Muzeum ainuské kultury v Širaoi
Srpen	Ičarupa Čipusanke	Širaoi Tokio Hokkaidská universita Biratori	Muzeum ainuské kultury v Širaoi Představenstvo Tokio Ičarupa Utari (Ainu) sdružení Komaki Biratori městský úřad
Září	Aširičepunomi Ičarupa	Sapporo Širaoi Čitose Šizunai Nemuro	Kulturní asociace Ainuů v Sapporu Muzeum ainuské kultury v Širaoi Utari (Ainu) sdružení Čitose Šizunai městský úřad Utari (Ainu) sdružení Nemuro
Říjen	Šišamo macuri Marimo macuri	Širanuka Hidaka Akanko	Utari (Ainu) sdružení Širanuka Soubor Hidaka Akan turistické sdružení, Akanko Ainu sdružení
Listopad	Kotannomi	Širaoi	Muzeum ainuské kultury v Širaoi
Když někdo zemře	Hito no okuri		
Když se něco rozbije	Mono no Okuri		
Nepravidelně	Iomante		
Když se postaví nový dům	Čisenomi		
Když se někdo ožení/vdá	Ainuská svatba		

⁵⁵ KATO A., *Ainu no gišiki* ve sbírce ABE D.: *Abe Džuri zemináru firudo enšú hókokušo (2007 nendo) AINU, NOW, DTP*, Šuppan, Tokyo 2008, s. 67

⁵⁶ Pro některé rituály se již dochoval/používá pouze japonský název

Aširipakamuinomi⁵⁷ - rituál pořádaný u příležitosti oslav Nového roku, při kterém se Ainuové modlí za štěstí, prosperitu a zdraví

Čipusanke⁵⁸ - jarní rituál k příležitosti vypouštění lodí. Účelem je posvěcení nových lodí a modlení se za dobré úlovky v nové sezóně.

Kotannomi⁵⁹ - rituál k uctění domova, pořádaný na začátku léta a zimy. Ainuové jím děkují přírodě za štědré dary, dobré zdraví a bezpečí domova

Ičarupa⁶⁰ - letní rituál na připomenutí památky předků. Skládá se z tradičního obětování předkům a modlení se za klidný život pro jejich potomky.

Aširičepunomi⁶¹ - rituál k přivítání nových lososů, pořádaný na podzim. Lososi jsou pro Ainuy bozi ryb. Rituál se skládá z poděkování za hojnost ryb, přání mnoha lososů i v nadcházející sezóně a modlení se za bezpečné rybaření.

Šišamo macuri⁶² - rituál pořádaný ke konci října. Ainuové v tomto rituálu děkují bohům ryb za hojnost ryby korušky východní (šišamo 柳葉魚) a doufají v její hojnost i v roce následujícím.

Marimo macuri⁶³ - nový rituál, sloužící k ochraně vodních řas spletených do kuličky – marimo, který se začal provádět přibližně před šedesáti lety. Rituál slouží k uvítání, ochraně a tradičnímu „vyslání“ marimo do jezera. Ainuové dříve považovali tuto řasu za démona, nyní je to ovšem pro ně symbol krásy přírody.

Hito no okuri⁶⁴ - občas se také používá ainuského názvu – Kimonupa. Jde o pohřební rituál, kdy se Ainuové modlí za to, aby se zemřelý dostal bezpečně do světa bohů - Kamui.

Mono no okuri⁶⁵ - rituál určený rozbitým věcem větší důležitosti (například luk na lovení zvěře, loď na rybaření, apod.), kdy se nejdříve poděkuje bohům za seslání této věci a pak je rituálně odeslána zpět do světa bohů.

⁵⁷KATO A., op. cit., s. 69

⁵⁸Tamtéž, s. 67

⁵⁹Tamtéž, s. 68

⁶⁰Tamtéž, s. 68

⁶¹Tamtéž, s. 68

⁶²Tamtéž, s. 69

⁶³Tamtéž, s. 69

⁶⁴Tamtéž, s. 70

⁶⁵Tamtéž, s. 69

Iomante⁶⁶ - jeden z nejdůležitějších rituálů, při kterém se usmrtí odchycené mládě medvěda. Ainuové věří, že medvědi jsou bozi hor, zachyceni v našem světě v medvědí kůži a jeho usmrcením pomohou danému Kamui vrátit se zpět do světa bohů. Ainuové si proto medvěďů velmi váží a považují je za sobě rovné. Medvědí maso používají k jídlu, kůži na šaty a močový měchýř v tradiční medicíně.

Čisenomi⁶⁷ - rituál k „zabydlení domova“. Ainuové se v něm modlí za bezpečnost rodiny, hojnost dětí a prosperitu nové domácnosti.

Ainuská svatba⁶⁸ - svatební rituál, kdy Ainuové zdraví bohy a modlí se za úspěšný start do života nového manželského páru.

Z výsledků průzkumů by se sice mohlo zdát, že ainuské náboženství již mnoho Ainuů samotných dobře nezná, na druhou stranu je potřeba říci, že díky mnoha souborům věnujícím se reprodukci a demonstraci jednotlivých náboženských rituálů, tradiční náboženství opět postupně ožívá.

⁶⁶KATO A., op. cit., s. 71

⁶⁷Tamtéž, s. 72

⁶⁸Tamtéž, s. 72

3. Popularizace ainuské kultury

O některých společnostech, které se v současnosti podílejí na popularizaci ainuské kultury, jsem se zmínil již v kapitole „2.4. Znalost a rozšíření ainuského jazyka“. Hlavním cílem těchto organizací ovšem není její masová popularizace, ale spíše se snaží o pozvednutí ochabující ainuské kultury mezi jejími vlastními členy – Ainuy. Pokud mluvíme o masové popularizaci ainuské kultury, pak se jedná hlavně o turismus, kde jsou po desetiletí výlety za původními obyvateli Japonska nedílnou součástí výprav na Hokkaidó.

Dá se říci, že původní cestovní ruch za ainuskou kulturou byl z velké části založen na vykonstruování ainuské kultury tak, jak si ji představovali sami Japonci. Tato situace se však díky vzrůstající popularitě etnického a eko-turismu neustále zlepšuje. A ačkoli původní turismus za uměle vytvořenou ainuskou kulturou silně zkreslil obraz Ainuů v očích Japonců a stal se zdrojem mnoha nedorozumění, nelze jej hodnotit pouze negativně. Tento turismus dal práci mnoha Ainuům a navíc vypomohl i k přežití původní ainuské kultury a tradic. V dnešní době existuje několik ainuských spolků, které se snaží uvést na pravou míru, jak taková pravá ainuská kultura a tradice vypadají.

3.1. Turismus za smyšlenou ainuskou kulturou s počátky v roce 1960

Vlna zájmu o ainuskou kulturu se zvedla poté, co slavný japonský režisér Naruse Mikio (成瀬巳喜男) v roce 1959 zfilmoval román od Išimoriho Nobuo (成瀬巳喜男) „Kotan no kučibue“ (コタンの口笛)⁶⁹. Išimori Nobuo se narodil 16. 6. 1897 v Sapporu a zemřel 14. 8. 1987 v Kumagaje. Byl pedagog a spisovatel převážně dětské literatury.⁷⁰ Jeho příběh o chudých ainuských sourozencích byl velmi odlišný od ostatní japonské kultury, jež byla stále ještě silně ovlivněna okupační spojeneckou správou. Příběh původních obyvatel Japonska se tak stal velmi populárním a vzbudil velký nárůst zájmu o ainuskou kulturu při turistických výpravách na Hokkaidó. Ainuové se rázem stali jedním z hlavních lákadel cestovních kancelářů. S narůstající komercializací však rostla i smyšlená ainuská kultura, jež

⁶⁹ Více informací viz.: <http://www.imdb.com/title/tt0052976/>

⁷⁰ Britanika kokusai daihjakka džiten šokómoku denši džišo ban, Britannica Japan Co. Ltd./Encyclopedia Britannica. Inc., 2008

Japoncům podala obraz Ainuů plný stereotypů, zobrazující Ainuy jako zašlou kulturu žijící stále primitivním způsobem života.⁷¹

Jedním z nejvíce viditelných úkazů smyšlené ainuské kultury je medvědí soška vyřezaná ze dřeva, vyskytující se v mnoha japonských domácnostech dodnes. Ačkoli si mnoho Japonců myslí, že je to klasický tradiční suvenýr vyráběný Ainuy, jeho výroba začala v šedesátých letech právě na zakázku japonských cestovních kanceláří. Ainuové samotní nazývají medvědy „Kimunkamui“ (Bozi hor) a chovají k nim patřičnou úctu. Navíc Ainuové věří, že kopie lidí a zvířecích bohů jsou duchové a tudíž by pro své potřeby detailní sošku medvěda nikdy nevytvořili.⁷²

Dalším takovým příkladem smyšlené ainuské kultury jsou různé zjednodušené tradiční rituály a představení, stejně tak jako jejich místo konání. Pro potřeby turistů byla vybudována zcela nová vesnice simulující ainuský kotan, ovšem ve větším měřítku uzpůsobeném turistickým výpravám. V tomto kotanu pak byl zjednodušeně prezentován například nejslavnější ainuský rituál Iomante (rituál obětování medvěděte). Tento rituál prováděli Ainuové běžně jednou za pět až deset let, zde byl ovšem pro turisty k vidění třikrát až čtyřikrát denně. Rituál byl prováděn opravdovými najatými Ainuy. Mnoho japonských návštěvníků tak odjíždělo s pocitem, že zcela poznali ainuskou kulturu a byli součástí jejich běžného života. To ovšem jen prohlubovalo neznalost a neporozumění skutečných poměrů.⁷³

Na druhou stranu i díky podobným aktivitám se podařilo dochovat mnohé z ainuské kultury, co by bylo jinak kvůli značnému pojaponštění mladých Ainuů zapomenuto.⁷⁴ Navíc, i samotní ainuští členové Asociace Ainuů v Kantó (Kantó Utari kai 関東ウタリ会) se vyjádřili v tom smyslu, že chtějí nadále prezentovat některé z těchto zjednodušených ukázek ainuské kultury širokému publiku v Japonsku. Věří, že díky prezentaci toho, jak krásná a zábavná ainuská kultura je, bude rychleji ubývat předsudků a diskriminace.⁷⁵

⁷¹SUGAWARA Č., *Ainu no "Ataraši kanko" no mocu kanósei* ve sbírce ABE D.: *Abe Džuri zemináru fírudo enšú hókokušo (2007 nendo) AINU, NOW, DTP*, Šuppan, Tokyo 2008, s. 138

⁷²Tamtéž, s. 137

⁷³Tamtéž, s. 138

⁷⁴Tamtéž, s. 144

⁷⁵SEKIGUČI J., *Šutoken ni ikiru Ainu minzoku – taiwa no čihei kara*, Sofukan, Urajasu 2007, s. 194-195

3.2. Eko-turismus

Pojmem Eko-turismus se míní zodpovědné cestování s ohledem na destinaci. Jeho cílem je negativně nenarušit místní přírodu i život obyvatel a maximálně nerušivou formou dopomoci ke zlepšení jejich podmínek.

Jednou z turistických organizací zabývajících se eko-turistikou, specializující se na ainuskou kulturu v oblasti Širetoko, je Unie eko-turistického výzkumu původních obyvatel v Širetoko (Širetoko sendžúminzoku eko curizumu kenkjúkai シレトコ先住民族エコツーリズム研究会), zkráceně SHIPETRU (Šiperu シペル) z anglického názvu organizace - Shiretoko Indigenous People Eco Tourism Research Union. Pojem Šiperu pak znamená v ainuském jazyce velká řeka či cesta.⁷⁶

Pro jasnou představu propojení této eko-turistické organizace s původními obyvateli Ainuy zde uvedu několik hlavních představitelů. Prezidentem společnosti SHIPETRU je pan Umezawa Masao (梅沢征雄), který je zároveň vedoucím Asociace Ainuů v oblasti Šari (Utari kjókai šari šibu ウタリ協会斜里支部) a viceprezidentem Turistické organizace Širetoko ve městě Šari. Viceprezidentem SHIPETRU je pan Išii Ponpe (石井ボンペ), známý hráč na tradiční ainuský hudební nástroj Mukkuri (obdoba židovské harfy vyrobená z bambusu, dlouhá přibližně 15 cm, široká 1,5cm⁷⁷). Druhým viceprezidentem je pan Júki Kódži (結城幸司), jeden z hlavních představitelů projektů na podporu ainuského umění.⁷⁸

Cílem této organizace je „uvést v praxi eko-turismus v oblasti hojně obývané Ainuy - Širetoko a zřídit systém naučných stezek za původní kulturou oblasti Širetoko“.⁷⁹ Hlavní čtyři aktivity společnosti SHIPETRU jsou:

1. Investigativní výzkum za účelem zrealizování turismu za původní kulturou v Širetoko
2. Zřízení naučných stezek za původní kulturou v Širetoko
3. Vyučít a zaměstnat průvodce z řad místních obyvatel
4. Prosadit eko-turismus za účelem udržení přírodního bohatství v Širetoko

(Převzato ze stránek společnosti SHIPETRU)

⁷⁶NIŠIHARA, Securicu šušišo, SIPETRU. <http://sipetru.jp/setsuritsu.html>, 2005

⁷⁷Seisenban Nihonkokugo daidžiten, Šogakugan 2006

⁷⁸SUGAWARA Č., op. cit., s. 146

⁷⁹NIŠIHARA, op. cit.

V dnešní době pořádá již společnost SHIPETRU mnoho různých výprav a kurzů. Mezi ně patří například vyřezání tradiční dřevěné kánoe, pouť na posvátná místa, prohlídka vodopádů ve Furepe, pozorování lososů, projížďka kánoí po místní řece či zimní výprava na sněžnicích.⁸⁰

Je možné říci, že díky těmto aktivitám jsou Ainuové schopni dostat práci, která není spojena se smyšlenou ainuskou kulturou či potupným předváděním zjednodušených rituálů turistům. Jak mladí, tak staří Ainuové mohou pracovat s hrdostí na to, že jsou příslušníci etnika Ainuů a že mohou ukázat svou krásnou, zajímavou a živou kulturu všem lidem, kteří o ni projeví zájem. Vidět, tvořit, jíst, chodit a cítit společně s dnešními Ainuy je velmi důležité k pochopení ainuské kultury a zlepšení povědomí Japonců o ní. Jak již bylo uvedeno výše slovy členů Asociace Ainuů v Kantó, prezentací toho, jak krásná a zábavná ainuská kultura je, bude rychleji ubývat předsudků a diskriminace. A aktivita organizace SHIPETRU je skvělá příležitost pro Ainuy tak činit.

Ačkoli by se dle uvedené činnosti společnosti mohlo zdát, že jednotlivé turistické atrakce nejsou až tak vzdálené od původního uměle vytvořeného turismu v šedesátých letech, hlavní rozdíl je v tom, že je tato činnost vykonávána samotnými Ainuy. A ti tak mohou rozhodnout, co a jakým způsobem chtějí prezentovat japonské veřejnosti. Ve výsledku jde hlavně o vyzdvihnutí krásy života souznícího s přírodou jako opak k šokujícímu vyobrazení zarostlých Ainuů praktikujících „barbarské“ rituály obětování medvědů či divoké tance, jak tomu bylo dříve.

3.3. Etnický turismus

V posledních letech se ještě rozvíjí etnický turismus za ainuskou kulturou. Etnický turismus je odnoží eko-turismu a soustředí se vyloženě na určité etnikum. Jeho cílem je zároveň obohatit sebe i ostatní vzájemným přiblížením si obou kultur. Spočívá většinou v návštěvách u Ainuů doma, pobýváním v ainuské vesnici, případně výpomocí v každodenním životě.⁸¹

Hlavním rozdílem oproti smyšlenému turismu za ainuskou kulturou je skutečnost, že lidé pobývají ve skutečných obydlích Ainuů a prožívají s nimi jejich každodenní život. Navíc

⁸⁰Ainu tour, Nezisková přírodovědná asociace Širetoko <http://www.shinra.or.jp/ainutour/>, 2003-2008

⁸¹SUGAWARA Č., op. cit., s. 142

je zvykem posečkat minimálně po několik dní, což představuje mnohem větší šanci skutečně se seznámit s jednotlivými členy domácnosti a základním chodem rodiny. Zároveň je to dobrá příležitost i pro samotné Ainuy vymanit se alespoň částečně z uzavřené společnosti místní oblasti a poznat lidi z různých míst v Japonsku či z celého světa.

Tento způsob turismu je pro návštěvníka pravděpodobně nejnáročnější, ale zároveň je to pro lidi, kteří mají opravdový zájem dozvědět se něco o původních obyvatelích Japonska, jedinečná možnost, jak se co nejlíže seznámit s běžným životem v Ainuské komunitě.

Závěr

V této práci jsem si vytýčil za úkol dokázat, že ainuská kultura je stále živá. Při hledání důkazů jsem si ovšem uvědomil, že mi vyvstává další typická vlastnost ainuské kultury – rozpolcenost. Ta se objevuje už při samotném definování, koho v dnešní době pojmem Ainu označovat. Může se za Ainua považovat ten, kdo není alespoň z 50 % Ainuem? A pokud ano, jak vzdálený příbuzný může ainuský předek být? Či jsou Ainuové ti, kteří žijí v oblastech, kde tradičně Ainuové žili? Nebo stačí vnitřní pocit „já jsem Ainu“? Či snad je částečně Ainuem každý člověk, který má hustší obočí, jak to navrhoval bývalý japonský premiér Nakasone?

Rozpolcenost je tak znát i v přístupu prezentování své kultury. Existují lidé, kteří by si přáli, aby ainuská kultura již zcela splynula s tou japonskou a veškeré rozdíly mezi oběma kulturami byly smazány. Tento názor pravděpodobně často sdílí lidé, kteří se kvůli svému původu setkali s diskriminací a doufají, že smazáním rozdílů by se snížil i výskyt jejich problémů.

Dále existují lidé, kteří si myslí, že je nutné ainuskou kulturu udržovat a prezentovat ji širokému obecnstvu, aby o ní běžní lidé dostali základní povědomí. Této popularizace ainuské kultury chtějí dosáhnout různými způsoby a nevadí jim i užití, původně pro pobavení turistů vytvořených, zjednodušených rituálů, o kterých se zmiňuji v kapitole „3.1 Turismus za smyšlenou ainuskou kulturou s počátky v roce 1960“.

Jinou cestu si představují hlavně mladší představitelé ainuské kultury, tedy převedení tradiční ainuské kultury do moderní podoby, ať už se jedná o hudbu, tanec, či například oblečení. Tento způsob je, převážně díky nárůstu zájmu o etnickou kulturu, mimořádně úspěšný. Pravděpodobně nejznámějším představitelem tohoto žánru je hudebně-taneční skupina Ainu rebels, která často vystupující v tradičním ainuském oblečení, kombinuje tradiční ainuské písně a hudební nástroje s moderními hudebními prostředky, jakými jsou například hip-hop či rap. Zpěvačkou a hlavní představitelkou skupiny je paní Sakai Mina, která byla mimo jiné jednou z organizátorek summitu původních obyvatel v Nibutani konaném v roce 2008. Ona sama v několika rozhovorech uvedla, jak se musela často vypořádávat s diskriminací ve svém každodenním životě. Aby co nejvíce zakryla své ainuské geny, nosila ve svých studentských letech brýle a vyholovala si obočí tak, aby bez povšimnutí

splynula s kolektivem.⁸² Až hudba a veřejné vystupování ji dodaly potřebnou kuráž k tomu, aby mohla být pyšná na to, že je z části ainuského původu. To potvrdila i svou svatbou v ainuském stylu, publikovanou v jednom z nejznámějších japonských fotografických časopisů. Sakai Mina v rozhovoru o Ainu Rebels pro agenturu Reuters dne 27. Listopadu 2007 uvedla: „Někteří lidé říkají, že to není ta tradiční, ainuská kultura. My si ovšem myslíme, že kultura je něco, co se neustále mění. Věříme, že máme ten správný Spirit, Spirit že chceme dělat něco, čím bychom vyjádřili něco o Ainuech.“⁸³

Výsledky turné Ainu Rebels po celém světě ji dávají za pravdu. Po jejich vystoupení se zvedla vlna zájmu o ainuskou kulturu a nejspíše poprvé se i nezainteresovaní lidé dozvěděli, že nějací původní obyvatelé Japonska existují.

Poslední skupinu pak představují lidé, kteří si myslí, že by ainuská kultura měla být zachována ve své nejčistší podobě. To znamená výrazně omezit turistický ruch, vrátit se k životu v souladu s přírodou, vykonávat plnohodnotně tradiční rituály a ti radikálnější mluví i o navrácení původního území Ainuům.

Další rozpolcenost lze vyzorovat u přístupu k Ainuskému jazyku. Jazyk bývá jedním ze základních kamenů každé kultury. Většinou je choulostivě udržován těmi, kterým na dané kultuře záleží. I přesto, jak jsem uvedl v kapitole „1.1.8 Znalost a rozšíření ainuského jazyka“ je dle průzkumu v ainuské komunitě (tzn., že respondenti označili sami sebe za příslušníky Ainuů) velký rozdíl v zájmu o jeho studium mezi jednotlivými generacemi.

I v případě rituálů, které jsou silně provázány s ainuskou kulturou díky náboženství, je zřejmé, že jen necelá polovina dotázaných má o ně zájem a alespoň občas se jich účastní.

I přes tato fakta je třeba si uvědomit, že 50% zájem respondentů se aktivně účastnit své kultury je úspěch, který přispívá k tomu, že ainuská kultura nejen přežívá, ale v současné době obnovuje i své již skoro zapomenuté kořeny, a díky kreativnímu přístupu nových umělců, se i nadále rozvíjí. Tím se zároveň potvrzuje, že aby ainuská kultura žila, nepotřebuje stavět na historické podobě původních Ainuů a uzavírat se do muzeí a skansenů, ale může existovat po boku té japonské i v dnešní době.

⁸² <http://search.japantimes.co.jp/cgi-bin/nn20071122f3.html>

⁸³ <http://www.reuters.com/article/idUST4893020071128>

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Knižní zdroje

BATCHELOR J., *The Ainu and Their Folk-Lore*, The Religious Tract Society, London 1901

FITZHUGH W. W., CHISATO O. D., *Ainu: Spirit of a Northern People*, Smithsonian Institution Press, Washington 1999

CHAMBERLAIN B. H., *Aino Folk-Tales*, privately printed for The Folk-lore Society, 1888

KINDAITI K., *Ainu Life and Legends*, DNP, Tokyo 1941

NAMIKAWA K. 浪川健治, *Nihonši riburetto 50 – Ainu minzoku no kiseki* 日本史リブレット50 - アイヌ民族の軌跡, Jamakawa šuppanša 山川出版社, Tokyo 東京 2004

NIŠIMURA K. 西村幸祐, *Okinawa to Ainu no šindžicu* 沖縄とアイヌの真実, オークラ出版, Ókura šuppan オークラ出版, Tokyo 東京 2009

REISCHAUER E. O., CRAIG A. M., *Dějiny Japonska*, Nakladatelství Lidové noviny, Jihlava 2008

SEKIGUČI J. 関口由彦, *Šutoken ni ikiru Ainu minzoku – taiwa no čihei kara* 首都圏に生きるアイヌ民族—「対話」の地平から, Sofukan 草風館, Urajasu 浦安市 2007

SJÖBERG K., *The return of the Ainu: cultural mobilization and the practice of ethnicity in Japan*, Harwood Academic Publishers, Amsterdam 1993

SUGIMOTO Y., *An introduction to Japanese society*, second edition, Cambridge University Press, Cambridge 2003

WALKER B. L., *The Conquest of Ainu Lands – Ecology and Culture in Japanese Expansion 1590-1800*, University of California press, California 2006

Sbírky

ABE D. 阿部珠理, *Abe Džuri zemináru firudo enšú hókokušo (2007 nendo)* AINU, NOW, DTP 阿部珠理ゼミナール フィールド演習報告書 (2007年度) AINU, NOW, DTP, Šuppan 出版, Tokyo 東京 2008

Z této sbírky byly použity následující práce:

NAKANO J. 中野義士, *Senzen made no Ainu no ajumi* 戦前までのアイヌの歩み

YIN H. S. 尹惠善, *Ainu minzoku no kjóiku no gendžó* アイヌ民族の教育の現状

KANEKO M. 金子未有, *Wakamono to bunka fukkó* 若者と文化復興

SUGAWARA Č. 菅原千紘, *Ainu no "Ataraši kankó" no mocu kanósei* アイヌの「新しい観光」のもつ可能性

HIRÓKA A. 廣岡亜蘭, *Nibutani damu sošó* 二風谷ダム訴訟

SAKAI J. 酒井有華子, *Sengo Ainu no ajumi* 戦後アイヌの歩み

IMAI M. 今井麻綾, *Ainu minzoku no genzai* アイヌ民族の現在

KANEKO K. 金子佳織, *Ainugo kjóiku no henka* アイヌ語教育の変化

KACUKI N. 香月奈々子, *Ainu minzoku no šúkjókan* アイヌ民族の宗教観

KATO A. 加藤彩乃, *Ainu no gišiki* アイヌの儀式

SAUTMAN B., *Cultural Genocide and Asian State Peripheries*, PALGRAVE MACMILLAN, New York 2006

Z této sbírky byla použita následující práce:

SJÖBERG K., *Redefining the past, taking charge of the present, appropriating the future; the Hokkaido Ainu case*

Digitální slovníky

Seisenban Nihonkokugo daidžiten 精選版 日本国語大辞典, Šogakukan 小学館, 2006

Oxford dictionary of English (Okkusufódo gendai eiei džiten オックスフォード現代英英辞典), Oxford University Press, 2005

Buritanika kokusai daihjakka džiten šokómoku denši džišo ban ブリタニカ国際大百科事典 小項目電子辞書版, Britannica Japan Co. Ltd./Encyclopedia Britannica. Inc., 2008